

УДК 378.147

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/56-4-7>

Світлана КАМІНСЬКА,

orcid.org/0000-0002-2968-1677

*аспірантка кафедри теорії та історії педагогіки
Київського університету імені Бориса Грінченка,
старший викладач кафедри мовних дисциплін
Державного університету інфраструктури та технологій
(Київ, Україна) kaminskayasveta2020@gmail.com*

Олена ТИРОН,

orcid.org/0000-0003-4428-5784

*кандидат психологічних наук,
доцент кафедри мовних дисциплін
Державного університету інфраструктури та технологій
(Київ, Україна) tyronolena@gmail.com*

ДІАГНОСТИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ ОЦІНКИ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ МОРСЬКОГО ТРАНСПОРТУ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ ЧЕРЕЗ ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ

За умов Єдиного інформаційного простору, якій означився ще на початку XXI століття, життєдіяльність сучасних людей, соціальна мобільність та відкритість суспільства перетворюють людство на цілісну світову спільноту, де вища освіта стає відкритою для професійного іншомовного та міжкультурного спілкування.

Пошук нових підходів до переосмислення науково-педагогічного знання, підвищення якості підготовки фахівців є питаннями, які виходять на перший план і актуалізуються вже сьогодні. Якісна підготовка спеціалістів, взаємодія з іноземними партнерами, розуміння культурних відмінностей є невід'ємною складовою сучасного професійного світу навчання.

Зростаючі вимоги до професійної підготовки майбутніх фахівців морського транспорту висувають нові завдання перед вищою освітою щодо умінь та навичок, знань стандартів професійної діяльності майбутньої професії.

При вивченні професійної англійської мови сучасна педагогічна література висвітлює різноманітні підходи, які подаються як засоби розвитку і вдосконалення професійної компетентності. Разом з тим бракує системного підходу у дослідженнях концептуальних засад оволодіння професійною англійською мовою з використанням новітніх он-лайн технологій під час дистанційного навчання.

У швидкоплинному світі електронного навчання доступні технології, щоб зробити курс з вивчення іноземної мови новим і захоплюючим, постійно змінюються, а зміст курсу можна і потрібно швидко оновлювати, щоб надавати студентам найновішу інформацію.

Використання електронного навчання вимагає від викладача спеціальних комп'ютерних навичок, методичних знань, додаткового часу на підготовку. Тут мотивація викладача виходить на перший план і займає ключову позицію для впровадження електронного навчання у свій навчальний процес. Мотивами виступають: полегшення власної роботи викладача; набуття компетентності в особливостях фахових предметів під час викладання професійної англійської для майбутніх фахівців морського транспорту; усвідомлення того, що вхідний матеріал дасть адекватний результат знань студентів.

Ключові слова: *дистанційне навчання, електронне навчання, метапізнання, міжнародні стандарти, морська освіта, педагогічна компетентність, позанавчальна робота, психолого-педагогічні умови.*

Svitlana KAMINSKA,

orcid.org/0000-0002-2968-1677

*PhD student at the Department of Theory and History of Pedagogy
Borys Hrinchenko Kyiv University,
Senior Lecturer at the Department of Language Disciplines
State University of Infrastructure and Technology
(Kyiv, Ukraine) kaminskayasveta2020@gmail.com*

Olena TYRON,

orcid.org/0000-0003-4428-5784

*Candidate of Psychological Sciences,
Associate Professor at the Department of Language Disciplines
State University of Infrastructure and Technology
(Kyiv, Ukraine) tyronolena@gmail.com*

DIAGNOSTIC METHODS FOR ASSESSING THE READINESS OF FUTURE MARITIME TRANSPORT SPECIALISTS FOR PROFESSIONAL FOREIGN LANGUAGE COMMUNICATION THROUGH DISTANCE EDUCATION

Under the conditions of the absence of any information restrictions, which appeared at the beginning of the 21st century, the daily life of contemporary people, social mobility and the openness of society transform humanity into an integrated universe community, where higher education becomes open to professional foreign and intercultural communication.

The search for new approaches to establish scientific and pedagogical knowledge, improve the quality of specialist training are the issues that come to the fore and are updated today. High-quality training of specialists, interaction with foreign partners, understanding of cultural differences are integral parts of the modern professional education.

Growing requirements for the professional training of future maritime transport specialists awoke new challenges to higher education in terms of abilities and skills, knowledge of the standards of professional activity of the future profession. During the learning of professional English, modern pedagogical literature highlights various approaches that are presented as means of developing and improving professional competence. At the same time, there is a lack of a systematic approach in researching the conceptual foundations of mastering the professional English language using the latest online technologies with the help of distance education.

In the fast-paced world of e-learning, the technology available to make a foreign language course new and exciting is constantly changing, and the course content can and should be updated quickly to provide students with the most up-to-date information. The use of e-learning requires the teacher to have special computer skills, methodical knowledge, and additional time for preparation the subject. And here the motivation of the teacher occupies a key position for the implementation of e-learning in the educational process. Their motives are facilitating the teacher's own work; acquiring competence in the specifics of professional subjects while teaching English in a professional direction; awareness that the input material will give an adequate result of students' knowledge.

Key words: *distance education, electronic learning, metacognition, international standards, maritime education, pedagogical competence, extracurricular work, psychological and pedagogical conditions.*

Постановка проблеми. Розширення європейського і світового просторів за останні роки ХХІ століття спонукають до прямих контактів між державними структурами, соціальними групами, дають поштовх для культурних обмінів, наукового співробітництва, участі у науководослідницьких міжнародних проектах. Спілкування з представниками інших держав є першочерговою складовою для взаємодій різних країн. Професійна комунікація веде до інтенсивного розвитку суспільства, що в свою чергу призводить до глобалізації та розширення і стає реальністю сьогодення.

Формування готовності до професійної діяльності починається з мотивації, а саме: з постановки мети, виходячи з потреб і цілей або з усвідомлення

людиною задач, що постають перед нею. Розробка плану, моделей, схем подальшої дії – є наступним етапом після якого, людина переходить до реалізації готовності, використовує певні засоби і способи діяльності, порівнює хід виконаної роботи і отримані проміжні результати з певними цілями, вносить корективи. Завдяки діагностиці та розробці інструментарію діагностування можливо буде оцінити стан сформованості готовності до професійного іншомовного спілкування та підвищити її під час позанавчальної роботи.

Мета дослідження. Теоретично обґрунтувати та охарактеризувати діагностичний інструментарій оцінки формування готовності майбутніх фахівців морського транспорту до професійної іншомовної комунікації через дистанційне навчання.

Виклад основного матеріалу. Навчальна література нагадує нам, що навчання – це не просто індивідуальна когнітивна діяльність, воно відбувається в соціальному світі та формується соціальними умовами (Галіван, Спітлер, Коффаріс, 2005: 153-192). Соціальні умови у світі через пандемію “Covid 19» зробили використання дистанційного навчання безальтернативним. Соціально-політичний чинник 2022 року в Україні закріпив беззаперечне сприйняття дистанційного навчання, але потяг до очного навчання присутній як у бажаннях здобувачів вищої освіти, так і інших учасників навчального процесу.

Витоками такого потягу до очної форми є індивідуальні відмінності особистості у їх сприйнятті стилів навчання. Стиль навчання стосується того, як здобувач освіти сприймає навчальне середовище, взаємодіє з ним і реагує на нього. Це відображає індивідуальні відмінності особистості. Таким чином, усвідомлення власного стилю навчання допомагає здобувачу освіти вибрати відповідний ресурс інформації (вправу, відеофільм, електронну книгу, тощо) та електронний пристрій (мобільний телефон, планшет, комп’ютер, тощо).

Науковці наголошують, що під час онлайн-навчання здобувачам освіти слід надати можливість поміркувати над тим, що вони вивчають, поспівпрацювати з іншими здобувачами освіти та перевірити свій прогрес. Вчені рекомендують

заохочувати здобувачів освіти використовувати свої метакогнітивні навички, щоб допомогти в процесі навчання (Майер, 1998: 49-63; Стернберг, 1998: 127-140). Метапізнання – це здатність здобувача освіти усвідомлювати свої когнітивні здібності та використовувати ці здібності для навчання. Питання для самоперевірки та вправи зі зворотним зв’язком протягом заняття є хорошою стратегією, яка дозволяє здобувачам освіти перевірити, як вони справляються з поставленими завданнями для того, щоб вони могли використовувати свої метакогнітивні навички та у разі потреби скорегувати свій підхід до навчання.

Існує також широкий спектр статей, які описують досвід викладачів «Професійної англійської для майбутніх фахівців морського транспорту» щодо використання технологій електронного навчання у своїй викладацькій практиці. (Прічард, 2004; Пардо, Мюрхед та Прасад, 2002; Бекман, 2004).

Впровадження дистанційного навчання як інструменту засвоєння іноземної мови (у нашому дослідженні «Професійної англійської для майбутніх фахівців морського транспорту») може бути успішним за різних психолого-педагогічних умов. Нижче ми пропонуємо власну структуру психолого-педагогічних елементів ефективного дистанційного навчання іноземній мові (рис. 1).

Рис. 1. Психолого-педагогічна структура дистанційного навчання іноземній мові

Сприймання та прийняття технологій дистанційного навчання тісно пов'язані з психологічними бар'єрами. Такі бар'єри наявні як у здобувача освіти, так і у особи, яка її надає (див. рис. 2). При переході під впливом суспільно-політичного чинника на повне дистанційне навчання в 2022 році в Україні посилилися психологічні бар'єри, з якими стикаються як здобувачі освіти, так і викладачі.

Усі перераховані труднощі дистанційного навчання можуть бути усунені, якщо до них ставитися свідомо і послідовно працювати над їх усуненням. А розпочати ми радимо з аналізу готовності до дистанційного навчання.

Опишемо виявлені в процесі нашого дослідження психологічні бар'єри впровадження технології онлайн навчання при змішаній формі навчання.

Психологічні бар'єри у здобувачів вищої освіти:

1. Почуття страху і тривоги. Велика кількість освітніх технологій, які покладаються на Інтернет та відсутність доступу до Інтернету значною мірою перешкоджає позитивному сприйняттю онлайн навчання.

2. Відчуття сором'язливості та дискомфорту. Це відбувається в тому випадку, коли викладач просить принести пристрій в аудиторію або дає завдання на основі якогось пристрою, а у студента його немає через фінансову складову. Студенти, які не мають легкого доступу до технологій, можуть відставати або відчувати сором чи збентеження через те, що не можуть виконати завдання. Частіше студенти з малозабезпечених сімей мають обмежений доступ до технологій вдома або взагалі його не мають.

Рис. 2. Психологічні бар'єри використання дистанційного навчання

3. Відсутність впевненості в собі. Чим сильнішою є здатність студентів бути емоційно обізнаними протягом усього процесу електронного навчання, тим краще відчуття контролю над собою вони отримують, отже, тим більшою стає їхня впевненість у собі для досягнення цілей навчання.

4. Відсутність самоконтролю над своїми емоціями. Студенти часто відчують розчарування, нудьгу та тривогу під час складних, нудних або нецікавих завдань електронного навчання.

5. Відсутність мотивації. Самомотивація – це здатність, якою ми володіємо, спрямовувати свою мотивацію та прагнути до досягнень поставлених цілей. У електронному навчанні сильне відчуття самомотивації студента означає, що він здатен генерувати позитивні почуття, такі як ентузіазм, завзяття та наполегливість, щоб вчитися.

6. Відсутність соціальних навичок. Соціальні навички – це здатність підтримувати стосунки з іншими людьми шляхом врегулювання конфліктів. Коли студенти вміють добре спілкуватися та співпрацювати один з одним, вони стають більш ефективними та досягають кращих результатів.

Психологічні бар'єри викладачів:

1. Відсутність впевненості. Навіть якщо викладачі мають доступ до навчальних технологій, вони не отримують належної підготовки для використання цих технологій. Технічна підготовка особливо важлива для викладачів, оскільки багато з них не мають цифрового розуму та можуть не мати навичок, як більшість їхніх студентів.

2. Брак знання індивідуальних відмінностей студентів. Соціальні психологи кажуть, що ті, хто вивчає іноземну мову за єдиних методів навчання досягають різних результатів. Ці відмінності виникають через індивідуальні відмінності. Вони поділяють тих, хто навчається на дві групи: когнітивну та афективну. До когнітивних факторів вчені відносять інтелект, мовні здібності та стратегії вивчення мови. До афективних факторів соціальні психологи відносять мовні установки, мотивацію та мовну тривожність (Мітчелл, Майлз, 1998).

3. Почуття страху і тривоги. Страху та тривоги стосуються технічних можливостей: Інтернет може бути відключений під час навчання, сайт, яким ви збираєтесь користуватися, не відкривається, завдання може завантажуватися довше, ніж ви очікували, студенти не відповідають на підготовлене вами завдання так, як ви очікували, і багато інших випадків розчарування поведінки студентів.

4. Відсутність педагогічної мотивації до впровадження електронного навчання, наприклад:

а) відсутність продуктивної діяльності. Навіть втраховуючи всі переваги електронного навчання, не можна заперечувати наявність деяких недоліків. Хорошим прикладом недоліку онлайн-навчання є те, що практичні навички децю важче отримати з онлайн-ресурсів; б) не завжди завдання відповідають стилю навчання студентів. Як люди, ми не всі реагуємо на один метод навчання однаково – одні вчаться візуально, а інші – за допомогою повторення або письма. Електронне навчання відповідає цим різним потребам при використанні різних типів матеріалів – аудіовізуальні чи інтерактивні.

5. Мотивація вчителів до використання в роботі електронного навчання. Електронне навчання пропонує можливість обмінюватися матеріалами у всіх форматах, таких як відео, слайд-шоу, документи Word і PDF. Проведення вебінарів (заняття в режимі реального часу) і спілкування з викладачами через чат і форуми для повідомлень також доступні для користувачів. Розробляючи матеріали для онлайн навчання, викладачі стурбовані результатом, який отримають студенти (ефективність електронного навчання).

Питання правильного підбору завдання є важливим в онлайн навчанні. Контекст цільового матеріалу має відповідати лексично, граматично та контекстуально. Викладач повинен розробляти завдання, які студенти здатні виконати. В іншому випадку завдання не дасть бажаного результату. Тому дуже часто студенти не в захваті від онлайн навчання і віддають перевагу очному навчанню.

Здається очевидним, що неангломовні країни стикаються з більшою проблемою, а саме створення методології та розробки матеріалів, які покращують ефективність викладання мови та процесу навчання. Разом із традиційними засобами, такими як підручник і дошка, викладачі «Професійної англійської для майбутніх фахівців морського транспорту» повинні усвідомити переваги, які надають нові інформаційні та комунікаційні технології викладання мови, і, крім того, вони повинні скористатися цими засобами для себе та для своїх студентів. Але вони також повинні брати до уваги, що ці технології мають унікальні властивості, які необхідно застосовувати до навчального контексту за допомогою відповідних методологій.

Викладач відіграє роль фасилітатора, а студент-майбутній моряк буде власний прогрес у навчанні відповідно до професійних потреб, передбачених ПДНВ, під керівництвом викладача. У контексті навчання, орієнтованого на студента, самонавчання пропонує йому самостійність у процесі навчання. Студент може вибрати час, місце та

інтенсивність навчання. Завдяки технології електронного навчання, процес навчання переходить від поведінкової до конструктивістської дидактичної моделі. Процес підтримувального діалогу, який спрямовує увагу студента та підказує йому послідовні кроки вирішення проблеми, відомий як риштування.

Першу частину моделі ми будемо на основі теоретичного аналізу, спостережень за існуючими психологічними, лінгвістичними та педагогічними концепціями. Як ви можете бачити з *Рис. 1*, психологічний фон онлайн навчання складається з наукових теорій, психолого-педагогічних процесів і психологічних сфер особистості. Ми описали ідеї, які підтримують наше розуміння педагогічно-психологічних умов онлайн навчання у теоретичній частині статті вище.

Пізнавальний процес включає сприйняття іноземної мови з усіма її елементами, здатність особистості запам'ятовувати викладений навчальний матеріал, здатність привертати й утримувати увагу, розвиток мислення та уваги.

Метакогнітивний процес включає рефлексію викладачів до результатів своєї педагогічної діяльності через оцінку здібностей і навичок студентів. Він також включає міркування студентів щодо продуктивності та ефективності засобів отримання їхніх знань і результатів.

Інша частина моделі пов'язана з емпіричним дослідженням, проведеним серед студентів навігаційного відділення (30 студентів) та лекторів

англійської мови для моряків (10 викладачів). Досліджувалися психолого-педагогічні бар'єри впровадження електронного навчання, мотивація викладачів і студентів до використання електронного навчання. Отримані результати надані в *Рис. 2*.

Переходячи до практичних рекомендацій викладачам іноземної мови ми маємо виділити наступні пункти:

1. Доцільно використовувати спеціальні системи для онлайн навчання, такі як «Система керування курсом», «Педагогічна платформа», «Платформа електронного навчання». Це програмні системи, які надають навчальний матеріал через Інтернет. Доцільно почати з продумування відповідного навчального плану, який використовує відповідні стратегії навчання для різних типів навчання. Використовуйте відео на Youtube, заохочуйте своїх студентів користуватися онлайн-словниками, діліться навчальним матеріалом у соціальних мережах, надавайте консультації електронною поштою.

2. Якщо ви бажаєте провести вебінар, почніть із Meet me чи Zoom. Тут ви відчуєте можливості навчання онлайн.

3. Якщо ви зібрали достатньо матеріалу – створіть електронну книгу за допомогою зручного програмного забезпечення, наприклад Flipping Book. Ваша електронна книга має задовольняти різні стилі навчання, містити посилання на відео, малюнки, автентичні тексти.

Модель психолого-педагогічних умов ефективного онлайн навчання

4. Враховуйте розумовий пізнавальний процес. Інформація повинна бути розділена на частини, щоб запобігти перевантаженню під час обробки в робочій пам'яті (Мілер, 1956: 81-87). Щоб полегшити ефективну обробку в робочій пам'яті, онлайн-навчальні матеріали мають відображати від п'яти до дев'яти елементів на екрані. Якщо на занятті пропонується багато різноманітної інформації, то їх організацію слід показати у вигляді інформаційних карт. Спробуйте безкоштовні сайти для створення вправ, карток, тестів, відео та аудіо-матеріалів (наприклад: www.renderforest.com, www.powtoon.com, www.screencastify.com, www.quizlet.com), щоб зробити невелику частину свого заняття за допомогою технології електронного навчання).

5. При змішаній формі навчання не використовуйте техніки онлайн навчання хаотично. Складіть графік, щоб налагодити відкриту лінію спілкування зі своїми студентами. Вкажіть, яким засобом спілкування ви віддаєте перевагу та в які години. Студент буде знати, що може отримати допомогу чи підтримку, яких він потребує. Це також корисно при організації позанавчальних роботи.

6. Якщо ви викладаєте англійську для певних цілей (наприклад, морська англійська, технічна англійська) і вам потрібно розвинути практичні навички мовлення в професійному середовищі, відео дасть вам можливість побудувати справді новий вимір ваших методів навчання. Якщо зміст вашого курсу передбачає певний рівень практичних навичок, це можна продемонструвати, використовуючи такі програми (Video Suite, Clipchamp, Proshow Prodecer).

7. Якщо ви проводите лекції для дистанційного навчання, записуйте свої уроки. Відео, на якому викладач читає лекцію, допомагає студентам відчувати міжособистісний зв'язок.

8. При створенні вправ, враховуйте вікові особливості розвитку студентів. Не захоплюйтеся зайвою гейменізацією, те що вам здається цікавим, студент може сприймати як нераціональне використання його часу.

9. Цифрові технології увійшли в процес викладання незалежно від форми організації навчання, тому доцільно викладачам займатися підвищенням своєї кваліфікації, розвитком своєї педагогічної майстерності.

Висновки. Процес засвоєння іноземної мови має бути спрямований на розвиток основних видів мовної діяльності: аудіювання, говоріння (монологи та діалоги), читання та письма. Навчаючи з використанням технологій онлайн навчання для оволодіння іноземними мовами, викладачі завжди повинні усвідомлювати дедуктивну мету цього використання, чітко визначати, яку мовну діяльність передбачається розвивати, які вміння та навички будуть вдосконалюватися, прогнозувати результати. І використовувати зворотній зв'язок – наскільки мета була реалізована.

У морській галузі формування міжнародних екіпажів є загальноприйнятою практикою. Тому, досліджуючи можливості дистанційного навчання «Професійної англійської для майбутніх фахівців морського транспорту», ми зробили деякі узагальнення та запропонували власну модель педагогічних умов ефективного онлайн навчання. Основним внеском нашого дослідження є виявлення педагогічно-психологічних бар'єрів для ефективної адаптації до дистанційного навчання. Ми не називаємо їх недоліками, а лише перешкодами, які, як і всі перешкоди, можна усунути або виправити, тому для успішного впровадження дистанційного навчання потрібні не просто педагогічні засади, але і психологічна підтримка, яка може бути у формі тренувань, вправ та ігор.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Bäckman M. *E-learning practices and experiences at Sydväst Maritime*. Proceedings of 16 th International Maritime English Conference. 2004. URL: <http://home.planet.nl/~kluijven/>
2. Gallivan M. J., V. K. Spittler, and M. Koufaris. (2005). "Does Information Technology Training Really Matter? A Social Information Processing Analysis of Coworkers' Influence on IT Usage in the Workplace." *Journal of Management Information System*. № 22 (1). P. 153–192.
3. Mayer R. E. (1998). Cognitive, meta-cognitive, and motivational aspects of problem solving. *Instructional Science*. № 26(1–2). P. 49–63.
4. Miller G. A. (1956). The magical number seven, plus or minus two: Some limits on our capacity for processing information. *Psychological Review*. № 63(2). P. 81–97. DOI: <https://doi.org/10.1037/h0043158>
5. Mitchel R. & Myles F. (1998). *Second Language Learning Theories*. New York : Oxford University Press.
6. Pardo F., Muirhead, P. and Prasad, R. (2002). Exploitation of modern technology in teaching nautical and marine engineering syllabuses . The Alliance of Maritime Regional Interests in Europe (AMRIE). Brussels.
7. Pritchard B. (2004). A Survey of maritime English teaching materials: a report on the current state of the art . Tokyo: International Association of Maritime Universities. URL: <http://iamu-edu.org>
8. Sternberg R. J. (1998). Meta-cognition, abilities, and developing expertise: What makes an expert student? *Instructional Science*. № 26(1–2). P. 127–140.

REFERENCES

1. Bäckman M. *E-learning practices and experiences at Sydväst Maritime*. Proceedings of 16 th International Maritime English Conference. 2004. URL: <http://home.planet.nl/~kluijven/>
2. Gallivan M. J., V. K. Spitler, and M. Koufaris. (2005). "Does Information Technology Training Really Matter? A Social Information Processing Analysis of Coworkers' Influence on IT Usage in the Workplace." *Journal of Management Information System*. № 22 (1). P. 153–192.
3. Mayer R. E. (1998). Cognitive, meta-cognitive, and motivational aspects of problem solving. *Instructional Science*. № 26(1–2). P. 49–63.
4. Miller G. A. (1956). The magical number seven, plus or minus two: Some limits on our capacity for processing information. *Psychological Review*. № 63(2). P. 81–97. DOI: <https://doi.org/10.1037/h0043158>
5. Mitchel R. & Myles F. (1998). *Second Language Learning Theories*. New York : Oxford University Press.
6. Pardo F., Muirhead, P. and Prasad, R. (2002). Exploitation of modern technology in teaching nautical and marine engineering syllabuses. The Alliance of Maritime Regional Interests in Europe (AMRIE). Brussels.
7. Pritchard B. (2004). A Survey of maritime English teaching materials: a report on the current state of the art. Tokyo : International Association of Maritime Universities. URL: <http://iamu-edu.org>
8. Sternberg R. J. (1998). Meta-cognition, abilities, and developing expertise: What makes an expert student? *Instructional Science*. № 26(1–2). P. 127–140.